Civilinė byla Nr. e3K-3-242-403/2021 Teisminio proceso Nr. 2-68-3-13461-2019-6 Procesinio sprendimo kategorija 2.4.2.9.1 (S)

img1	

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. spalio 6 d. Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Artūro Driuko, Algirdo Taminsko (pranešėjas) ir Dalios Vasarienės (kolegijos pirmininkė),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **ieškovės A. B.** kasacinį skundą civilinėje byloje pagal ieškovės A. B. ieškinį atsakovui J. Š. (J. Š.) dėl atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- 1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių atidalijimą iš bendrosios dalinės nuosavybės, vienam bendraturčiui priteisiant turtą natūra, o kitam kompensaciją pinigais, aiškinimo ir taikymo.
- 2. Ieškovė prašė teismo priteisti iš atsakovo 34 650 Eur kompensaciją už atidalijamas 55/100 dalis buto su rūsiu (duomenys neskelbtini) nustatant, kad nurodytas turtas nuosavybės teise atitenka atsakovui, arba priteisti atsakovui iš ieškovės 28 350 Eur kompensaciją už atidalijamas 45/100 dalis nurodyto turto, nustatant, kad šis turtas nuosavybės teise atitenka ieškovei.
- 3. Ieškovė nurodė, kad šalims bendrosios dalinės nuosavybės teisėmis priklauso trijų kambarių butas su rūsiu (duomenys neskelbtini): ieškovei 55/100, o atsakovui 45/100 dalys. Atsakovas kartu su savo šeima disponuoja visu butu ir nesuteikia galimybės ieškovei turtu naudotis ar gauti iš jo naudos. Šio turto nejmanoma padalyti natūra, todėl jis dalytinas vienam iš bendraturčių priteisiant visą turtą, o kitam kompensaciją.
- 4. Viso turto rinkos kaina yra 63 000 Eur, todėl kompensacijų dydžiai už 55/100 ir 45/100 dalis turėtų būti atitinkamai 34 650 Eur ir 28 350 Eur. Atsakovas nurodytame bute gyvena, todėl tik jis butą ir išlaiko, ieškovė sumoka jai priklausančią dalį, susijusią su bendrų paslaugų teikimu (bendrosios dalinės nuosavybės administravimu).

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

- 5. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2020 m. rugpjūčio 13 d. sprendimu priteisė ieškovei iš atsakovo 23 893 Eur kompensaciją už ieškovės atidalijamas 55/100 dalis buto su rūsiu (duomenys neskelbtini) nustatė, kad po atidalijimo visas butas su rūsiu nuosavybės teise atitenka atsakovui. Kitą ieškinio dalį teismas atmetė.
- 6. Teismas nurodė, kad iš Nekilnojamojo turto registro 2019 m. vasario 11 d. išrašo, iš Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. gruodžio 20 d. sprendimo civilinėje byloje Nr. e2-18132-872/2018 matyti, kad šalims bendrosios dalinės nuosavybės teisėmis priklauso trijų kambarių butas su rūsiu (duomenys neskelbtini). Ieškovei nuosavybės teisėmis priklauso 55/100, o atsakovui 45/100 dalys nurodyto turto.
- 7. Teismas pažymėjo, jog ieškovė nurodė, kad ją tenkintų turto atidalijimas bet kuriam bendraturčiui, o atsakovas kad jis sutiktų su atidalijimu, turtą priteisiant jam, nes jis neturi kito būsto ir neturėtų galimybės jį įsigyti už kompensaciją. Teismas taip pat pažymėjo, kad abi šalys ginčijo kitos šalies nurodomus priteistinų kompensacijų dydžius, t. y. ieškovė nurodė, kad atsakovo nurodoma jai priteistina 23 893 Eur kompensacija per maža, o atsakovas laikėsi pozicijos, kad ieškovės reikalaujama iš jo priteisti 34 650 Eur kompensacija per didelė.
- 8. Teismas nusprendė, kad abiejų šalių interesus atitiktų turto atidalijimas vienam bendraturčiui, kitam bendraturčiui priteisiant piniginę kompensaciją, juolab kad nė viena iš šalių nereiškė reikalavimo dėl turto atidalijimo natūra (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau ir <u>CPK</u>) 12, 178, 265 straipsniai).
- 9. Teismas nurodė, jog ieškovė neneigė atsakovo argumentų, kad ginčo butas yra atsakovo vienintelis būstas, o ieškovės nurodomos kompensacijos atsakovui neužtektų kitam panašiam būstui įsigyti. Atsižvelgdamas į šalių išreikštas procesines pozicijas (kad ieškovę tenkintų turto atidalijimas bet kuriam bendraturčiui, o atsakovas sutiktų su turto atidalijimu tik jam), teismas nusprendė turtą atidalyti jį priteisdamas atsakovui, o ieškovei priteisti kompensaciją (CPK 12, 178, 265 straipsniai).
- 10. Teismo vertinimu, kasacinio teismo suformuluotos teisės aiškinimo ir taikymo taisyklės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-416-969/2017) neitvirtina atidalijamos turto dalies rinkos vertės kaip vienintelio svarbiausio priteistinos kompensacijos dydžio kriterijaus, nurodoma, jog rinkos vertę atitinkanti kompensacija paprastai vertintina kaip teisinga. Teismas nustatė, kad pagal 2020 m. vasario 7 d. teismo ekspertizės aktą lyginamuoju metodu nustatyta ginčo buto vertė 2020 m. sausio 9 d. buvo 62 200 Eur, o jo 55/100 dalių vertė 19 200 Eur. Teismas pažymėjo, jog posėdžio metu teismo eksperte nurodė, kad atliekant ekspertizę buvo rasti sandoriai būtent dėl buto dalių pardavimo ir kad ekspertizės atlikimo metu buvo vertintas buto dalių pardavimas tretiesiems asmenims (o ne vienam iš bendraturčių). Teismas pažymėjo ir tai, kad dalyvaujantys byloje asmenys neginčijo ekspertizės akte padarytų išvadų dėl buto ir jo 55/100 dalių vertės būtent šių verčių apskaičiavimo aspektais (pvz., kad šios vertės apskaičiuotos netiksliai, klaidingai, kad taikytas netinkamas metodas ar pan.).
- 11. Teismas nurodė, kad ieškovė nesutiko su teismo ekspertės nurodyta buto 55/100 dalių verte, teigdama, kad nebuvo atsižvelgta į esminę šio ginčo aplinkybę, jog buto dalis ne parduodama tretiesiems asmenims, o būtent atidalijama kitam bendraturčiui, kuris po atidalijimo kaip savo

nuosavybę turės gerokai didesnės vertės – 62 200 Eur – turtą. Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad turto atidalijimas išmokant kompensaciją savo esme, įgyvendinimo tvarka, mechanizmu ir padariniais turi esminių panašumų į turto (jo dalies) pirkimą ir pardavimą, nes tokiais atvejais bendraturtis savo turto dalį perleidžia už kompensaciją. Teismo vertinimu, atsakovui nesutinkant įsigyti ieškovės perleidžiamos turto dalies, sau priklausančią turto dalį ieškovė galėtų perleisti kitiems – tretiesiems asmenims. Teismo teigimu, tokiais turto dalies perleidimo atvejais kaina būtų nustatoma būtent pagal įprastą rinkos kainą, t. y. tokią kainą, kurią sutiktų mokėti pirkėjas (būtent už įgyjamą turto dali) ir kurią sutiktų gauti pardavėjas. Teismas nurodė, kad hipotetiškai modeliuojant tokias situacijas nebūtų pagrindo tikėtis, jog tretieji asmenys už ieškovės perleidžiamą turto dalį sutiktų mokėti ne būtent tos dalies rinkos kainą (19 200 Eur), o ieškovės nurodomą sumą, kuri apskaičiuota proporcingai viso buto (įskaitant ir kito bendraturčio dalį) vertei. Teismas rėmėsi Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.80 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta sąvoka "kompensacija", kurią įšaiškino kaip reiškiančią, kad savo turto dalį perleidžiantbendraturčiui turi būti kompensuojama būtent jo turimo turto dalies vertė, t. y. tokia vertė, kokią perleidžiamo turto dalis turi būtent ją perleidžiant bendraturčiui, o ne vertinimu, ieškovės nurodoma atsakovo turtinė naudą, kurią jis įgis po turto atidalijimo, nepatenka į CK 4.80 straipsnio 2 dalyje nurodomą sąvoką "kompensacija". Teismas nurodė, kad ši sąvoka turi būti aiškinama kaip perleidžiamos turto dalies atlyginimas, atsižvelgiant į perleidžiamos turto dalies vertę, apskaičiuotą būtent pagal vykdomo perleidimo aplinkybes – sąlygas, be kita ko, egzistuojančią būtent dalinę nuosavybę. Akivaizdų, kad viso buto, kaip vientiso, vienalyčio objekto, rinkos vertė (paklausa ir ilkvidumas) visada didesnė negu atskirų buto dalių verčių (rinkos kainų) sumą, todėl nagrinėjant dalies perl

- 12. Teismas pažymėjo, kad atsakovas nurodė sutinkantis sumokėti ieškovei 23 893 Eur kompensaciją. Šios savo pozicijos atsakovas neatsisakė netgi po to, kai ekspertizės akte buvo nurodyta 19 200 Eur ieškovei priklausančios buto dalies rinkos vertė. Dėl to teismas nusprendė iš atsakovo priteisti ne teismo ekspertizės akte nurodytą 19 200 Eur sumą, o būtent paties atsakovo nurodomą 23 893 Eur kompensaciją (CPK 12 straipsnis). Tokią atsakovo procesinę poziciją teismas vertino kaip kitus kriterijus (greta turto dalies rinkos kainos), į kuriuos atsižvelgtina sprendžiant dėl priteistinos kompensacijos dydžio, nes toks kompensacijos dydis didesnis negu teismo ekspertizės išvadoje nurodyta ieškovės turto dalies rinkos vertė, todėl nusprendė, kad tokio dydžio kompensacijos priteisimas nepažeis ieškovės interesų. Kadangi tokį kompensacijos dydį nurodė (ir jo neatsisakė) atsakovas, teismo vertinimu, tokio dydžio kompensacijos priteisimas neturėtų pažeisti ir atsakovo interesų.
- 13. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės apeliacinį skundą, 2020 m. lapkričio 3 d. nutartimi paliko nepakeistą Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. rugpjūčio 13 d. sprendimą.
- 14. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija nurodė, jog ieškovė neneigė atsakovo argumentų, kad ginčo butas yra atsakovo vienintelis būstas ir kad ieškovės nurodomos kompensacijos atsakovui neužtektų kitam panašiam būstui įsigyti. Dėl to, teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, jog butas turi būti atidalijamas atsakovui priteisiant ieškovės buto dalį, o ieškovei priteisiant iš atsakovo piniginę kompensaciją.
- 15. Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas atsižvelgė į kasacinio teismo išaiškinimus dėl teisingo kompensacijos dydžio nustatymo, pagrįstai pripažino, jog ieškovei už jos turimą buto dalį turi būti kompensuojama būtent atsakovo nurodyta kompensacijos suma, taip pat atsižvelgė į ginčo buto įgijimo aplinkybes, į buvusią buto vertę atsakovo buto dalies įsigijimo nuosavybėn metu. Teisėjų kolegija nurodė, kad ekspertė ieškovės buto dalies rinkos verte pripažino 19 200 Eur. sumą. Ieškovė sau priklausančią buto dalį įgijo neatlygintinai, ją parduodama tretiesiems asmenims nebūtų gavusi daugiau nei 19 200 Eur. Dėl to apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija nusprendė, kad pirmosios instancijos teismo priteista 23 893 Eur kompensacija laikytina teisinga, išlaikančia abiejų bendraturčių interesų balansą. Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas pagrįstai vadovavosi ekspertizės akte nurodyta buto dalies verte ir, atsižvelgdamas į atsakovo norą sumokėti ieškovei didesnę, t. y. 23 893 Eur, kompensaciją, nusprendė ieškovei priteisti iš atsakovo jo pasiūlytą kompensaciją.

III. Kasacinio skundo teisiniai argumentai

- 16. Kasaciniu skundu ieškovė prašo pakeisti bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir priteisti iš atsakovo 34 650 Eur kompensaciją už atidalijamą 55/100 dalį buto su rūsiu (duomenys neskelbtini), nustatant, kad po atidalijimo visas šis butas su rūsiu nuosavybės teise atitenka atsakovui, arba priteisti iš ieškovės atsakovui 28 350 Eur kompensaciją už atidalijamą 45/100 dalį buto su rūsiu (duomenys neskelbtini), nustatant, kad po atidalijimo visas butas su rūsiu nuosavybės teise atitenka ieškovei, priteisti iš atsakovo bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 16.1. Tokiu atveju, kai nuosavybės teisė į daiktą priklauso dviem asmenims ir tos dalys iš esmės yra lygios, vykdant nuosavybės teisės atidalijimą priteisiant kompensaciją, reikia vadovautis ne nuosavybės dalies, kaip atskiro nuosavybės teisės objekto, rinkos verte, o kompensaciją skaičiuoti proporcingai nuo viso daikto kainos, kuri teismo sprendimo pagrindu atitenka vienai iš ginčo šalių. Nagrinėjamai situacijai labiausiai tinka Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. rugsėjo 27 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-403/2012 pateiktas išaiškinimas, kad tais atvejais, kai nuosavybė atidalijama ne natūra, bet vienam (ar keliems) bendraturčiui sumokant kompensaciją, turi būti nustatyta bendrosios dalinės nuosavybės teise priklausančio daikto rinkos kaina bendrosios dalinės nuosavybės pasibaigimo metu ir pagal tai, atsižvelgiant į atidalijamo bendraturčio dalies dydį, apskaičiuojama jam priteistina kompensacija. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad kompensacijos dydis turi būti skaičiuojamas nuo bendros daikto kainos, tačiau ne nuo daikto dalies rinkos kainos. Tačiau ši praktika nėra išplėtota.
 - Priimdamas sprendimą teismas turi vadovautis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo kriterijais (<u>CK 1.5 straipsnis</u>). Vadovaujantis šiais principais teismo sprendimo pagrindu viena šalis negali be pagrindo pasipelnyti, o kita šalis nukentėti. Bendrinės sąvokos teisinga, protinga ir sąžininga reiškia, kad teisinga yra abiem šalims. Taigi, teisinga, protinga ir sąžininga kompensacija būtų tada, kai nė viena iš šalių nepagristai nepraturtėtų ir nenukentėtų. Pagal galiojančius rinkos dėsnius per ka ma daikto dalis, jeinanti į bendrają nuosavybę, vertinama mažiau nei matematiškai apskaičiuojant tos dalies proporciją nuo viso daikto vertės. Taigi, daikto dalies pardavimo atveju asmuo negali tikėtis gauti pinigų sumą, proporcingą viso daikto vertei. Tačiau skirtinga situacija yra tuomet, kai atidalijimo priteisiant piniginę kompensaciją metu viso daikto savininku tampa kitos šio daikto dalies savininkas. Tokiu atveju jo nuosavybės apimtis turtine prasme pasikeičia taip, kad jis tampa viso daikto savininku ir jo nuosavybės vertė tampa kaip viso daikto rinkos vertė. Šioje byloje teismai laikė teisinga, protinga ir sąžininga tokią atidalijamo turto kompensaciją, kuri leido atsakovui praturtėti, o ieškovėi patirti nuostolių. Byloje buvo paskirta ekspertizė, jos metu nustatyta buto rinkos vertė 62 200 Eur, tai faktiškai atitiko ir ieškovės ieškinyje nurodytą šio daikto vertę 63 000 Eur, todėl, įvertinant šalių turimas turto dalis ir proporcingai apskaičiavus kiekvienos daiktą priteisė atsakovuė, jis įgijo 63 000 Eur vertės turtą, todėl turi sumokėti 34 650 Eur ieškovei už jos dalies vertę. Ir atvirkščiai, jei turtas būtų priteistas ieškovei, ji turėtų sumokėti 28 350 Eur atsakovui už jo dalies vertę. Šiuo atveju nė viena šalis nenukentėtų ir nepraturtėtų, nes už sumokamą kompensaciją įgytų atitinkamos vertės turtą. Tuo tarpu teismas šiuo atveju kaip, "teisingą" kompensaciją nustatė tokią, kiek atsakovas buvo pasiruošęs sumokėti ieškovei, t. y. 23 8 9 3 Eur. Pagal tokį teismo argumentavimą atsakovas, turėdamas 4

dalies proporcinga vertė, t. y. atsakovas tokia suma praturtėjo, o ieškovė patyrė nuostolių. Šiuo atveju teismas padarė esminę loginę, teisės taikymo bei aiškinimo klaidą. Atidalijant nuosavybę šioje byloje turto dalis nėra perleidžiama trečiajam asmeniui, o ji priteisiama buvusiam bendraturčiui, kuris tampa viso vientiso objekto savininku, taigi įgyja ne dalį, o visą turtą. Todėl teismo pasirinktas kriterijus dėl turto perleidimo tretiesiems asmenims čia negali būti taikomas. Šioje situacijoje teismas turėjo įvertinti ne už kokią sumą ieškovė galėtų parduoti savo dalį tretiesiems asmenims, o tai, kokia dalimi atsakovo turtinė padėtis pagerės jam priteisus visą nekilnojamąjį turtą. Ieškovė pateikė du alternatyvius reikalavimus, kuriais prašė arba priteisti iš atsakovo kompensaciją, arba priteisti iš jos kompensaciją atsakovui. Ieškovė kompensacijai skaičiuoti taikė tą patį kasacinio teismo praktikoje naudojamą kriterijų, apskaičiuotą nuo bendro vientiso daikto – buto vertės, atsižvelgiant į turimas bendraturčių dalis. Taigi, ieškovė buvo pasiruošusi sumokėti atsakovui už jo turimas 45/100 dalis 28 350 Eur. Atsakovas ieškovei siūlė sumokėti už jos turimas 55/100 dalis 23 893 Eur, t. y. atsakovas siūlė mažesnę kompensaciją už didesnę ieškovei priklausančią dalį. Teismai pritarė tokiam atsakovo siūlymui, nevertindami šalių procesinio sąžiningumo, kompensacijų sąžiningumo bei teisingo jų skaičiavimo.

17. Atsiliepimo į kasacinį skundą <u>CPK 351 straipsnio</u> 1 dalyje nustatyta tvarka nepateikta.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl ginčo nagrinėjimo ribų

- 18. Kasaciniu skundu keliamas teisės taikymo ir aiškinimo klausimas, susijęs su kompensacijos, priteisiamos pinigais iš buvusio bendraturčio, kuriam po atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės teisės natūra atitenka buvęs bendrosios dalinės nuosavybės teisės objektas, apskaičiavimu.
- 19. Ieškovė, kuri kartu su atsakovu yra buto bendraturčiai, ieškiniu išdėstydama du alternatyvius reikalavimus, prašė teismo atidalyti ios turima dali iš bendrosios dalinės nuosavybės priteisiant iai iš atsakovo kompensacija pinigais, o atsakovui buta natūra arba priteisiant iai buta natūra, o atsakovui priteisiant iš ios kompensacija pinigais. Ieškovė nurodė, kad jai arba atsakovui turi būti priteista jų bendrosios dalinės nuosavybės dalis atitinkanti kompensacija, kuri apskaičiuotina pagal buto rinkos kainą.
- 20. Teismai nusprendė, kad geriausiai bendraturčių interesus atitiktų buto priteisimas natūra atsakovui, kuris su šeima gyvena šiame bute, o ieškovei kompensacijos pinigais priteisimas iš atsakovo.
- 21. Nors ieškovė kasaciniu skundu prašo pakeisti bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir priteisti iš atsakovo 34 650 Eur kompensacija už atidalijama 55/100 dali buto su rūsiu (duomenys neskelbtini), nustatant, kad po atidalijimo visas šis butas su rūsiu nuosavybės teise atitenka atsakovui, arba priteisti iš ieškovės atsakovui 28 350 Eur kompensacija už atidalijama 45/100 dali buto su rūsiu (duomenys neskelbtini), nustatant, kad po atidalijimo visas butas su rūsiu nuosavybės teise atitenka ieškovei, iš kasacinio skundo argumentų matyti, kad ieškovė neginčija bylą nagrinėjusių teismų procesinių sprendimų dėl buto priteisimo natūra atsakovui, o jai kompensacijos priteisimo iš atsakovo. Atsakovė nesutinka su byla nagrinėjusiu teismų procesiniais sprendimais tik dėl jai priteistos kompensacijos dydžio, nurodydama, kad teismai nepagristai vertino, jog kompensacija turėjo būti skaičiuojama pagal jai kaip bendraturtei priklausančios dalies pardavimo rinkos verte, ir priteisė kompensacija, kuria sutiko sumokėti atsakovas. Ieškovės teigimu, jai turėjo būti priteista nuo viso buto rinkos vertės apskaičiuota proporcinga jos turimai bendrosios dalinės nuosavybės daliai kompensacija.

Dėl priteistinos kompensacijos atidalijant dalį iš bendrosios dalinės nuosavybės

- 22. Nuosavybės teisė tai teisė savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti (CK 4.37 straipsnio 1 dalis). Nuosavybės teisė, kaip daiktinė teisė, yra absoliutaus pobūdžio. Tai reiškia, kad savininkas šią teisę gali naudoti prieš visus asmenis (lot. *erga omnes*), kurie nėra šios teisės turėtojai. Savininko teisę įgyvendinti nuosavybės teisės turinį sudarančias teises riboja tik įstatymai ir kitų asmenų teisės ir teisėti interesai, t. y., įgyvendindamas nuosavybės teisės turinį sudarančias teises (tiek valdydamas ir naudodamas nuosavybės teisės objektą, tiek juo disponuodamas), savininkas gali elgtis savo nuožiūra, jeigu nepažeidžia įstatymų ir kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų. Kitaip yra, kai to paties nuosavybės teisės objekto savininkai yra keli asmenys kaip bendrosios dalinės nuosavybės bendraturčiai. Pagal CK 4.75 straipsnio 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, bendrosios dalinės nuosavybės teisės objektas valdomas, juo naudojamasi ir disponuojama bendraturčių sutarimu. Kai yra nesutarimas, valdymo, naudojimosi ir disponavimo tvarka nustatoma teismo tvarka pagal bet kurio iš bendraturčių ieškinį.
- 23. Vadinasi, bendrosios dalinės, skirtingai nei asmeninės, nuosavybės teisės atveju bendraturčiai nuosavybės teisės turinį sudarančias teises gali igyvendinti (nuosavybės teisės objektą valdyti, naudoti bei juo disponuoti) tik suderinę valią, t. y. nuosavybės teisės igyvendinimas bendrosios dalinės nuosavybės teisės atveju yra apribotas, kadangi turi būti paisoma visų bendraturčių nuožiūros dėl nuosavybės teisės turinį sudarančių teisių igyvendinimo.
- 24. Kasacinio teismo konstatuota, kad nuosavybės teisės įgyvendinimo ribos skiriasi priklausomai nuo to, ar daiktas priklauso vienam asmeniui ar keliems asmenims vienu metu, t. y. ar nuosavybė yra asmeninė ar bendroji. Asmeninės nuosavybės teisė savo apimtimi plačiausia, garantuojanti turto savininkui, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, savo nuožiūra naudoti, valdyti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti (CK 4.37 straipsnis). Bendrosios nuosavybės teisė yra dviejų ar kelių savininkų teisė valdyti, naudoti jiems priklausantį nuosavybės teisės objektą bei juo disponuoti (CK 4.72 straipsnio 1 dalis). Bendrosios dalinės nuosavybės teisė yra, kai bendrosios nuosavybės teisėje nustatytos kiekvieno savininko nuosavybės teisės dalys. Nuosavybės teisės bendrumas savininkams atsiranda ne bendros sutarties pagrindu, o tą bendrumą kuria daiktas, ir tai varžo kiekvieno savininko laisvę, įgyvendinant teises į daiktą, ir autonomiją. Bendrosios nuosavybės teisė reiškia tam tikrus nuosavybės teisės įgyvendinimo ribojimus, sukeliamus kitų to paties nuosavybės objekto savininkų. Tokio pobūdžio ribojimai, nuosavybės teisei esant asmeninei, neegzistuoja (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-3-701/2020, 43 punktas).
- 25. Kasacinio teismo jurisprudencijoje išaiškinta, kad bendrosios nuosavybės teisė traktuotina kaip savininko teisių apribojimas, kai savininko teisės ribojamos ne trečiųjų asmenų, bet kitų to paties nuosavybės teisės objekto savininkų. Savininkų daugetas vienam ir tam pačiam daiktui reiškia, kad, be santykių su trečiaisiais asmenimis (išoriniai santykiai), susiklosto ir vidiniai bendraturčių teisiniai santykiai, kitaip tariant, jie turi įvairių teisių ir pareigų vienas kitam, o tai reikalauja specialaus tokių santykių reguliavimo (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės

- 25 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-233/2010; 2011 m. lapkričio 15 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-449/2011 ir jose nurodytą kasacinio teismo praktiką).
- 26. Teisėjų kolegijos vertinimu, ne tik nuosavybės teisės turinį sudarančių teisių apintis (pvz., į miškų paskirties ar net žemės ūkio paskirties sklypo savininko teisių turinį įeinančios naudojimo teisės apintis iš esmės skiriasi nuo į kitos paskirties žemės, kuri pagal naudojimo teisės apinties), bet ir pagal turinį tokios pat apinties teisių apribotas įgyvendinimas, kuris būdingas ir bendrajai dalinei nuosavybei, turi esminę įtaką turto vertei. Todėl įstatymuose nustatyta galimybė bendraturčiams pabaigti (nutraukti) bendrosios dalinės nuosavybės teisinius santykius.
- 27. Siekdamas pabaigti (nutraukti) bendrosios dalinės nuosavybės teisinius santykius, bendraturtis turi teisę <u>CK 4.79 straipsnio</u> 2 dalyje nustatyta tvarka perleisti nuosavybės teise turimą dalį, įeinančią į bendrąją dalinę nuosavybė, (idealiąją dalį) kitam asmeniui už atitinkamą kainą (parduoti) ir tokiu būdu asmeninės nuosavybės teise įgyti už parduotąją bendrosios dalinės nuosavybės dalį gautą pinigų sumą (kainą) arba pagal <u>CK</u> 4.80 straipsnyje nustatytą teisinį reguliavimą atsidalyti iš bendrosios dalinės nuosavybės ir gauti, *inter alia* (be kita ko), savo dalies, įeinančios į bendrąją dalinę nuosavybę, vertę atitinkančią kompensaciją pinigais.
- 28. Nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad turto atidalijimas išmokant kompensaciją savo esme, įgyvendinimo tvarka, mechanizmu ir padariniais turi esminių panašumų į turto (jo dalies) pirkimą ir pardavimą, nes tokiais atvejais bendraturtis savo turto dalį perleidžia už kompensaciją. Teismo teigimu, jeigu natūra turtą gaunantis bendraturtis nesutiktų kompensuoti atidalijamam bendraturčiui už perleidžiamą bendrosios dalinės nuosavybės dalį, pastarasis galėtų parduoti ją tretiesiems asmenims, kurie nesutiktų mokėti daugiau nei tos dalies rinkos vertė. Todėl, teismo vertinimu, atidalijamam iš bendrosios dalinės nuosavybės bendraturčiui priteistina kompensacija, kuri atitinka bendrosios nuosavybės dalies rinkos vertę, jeigu ta dalis būtų parduodama, yra teisinga.
- Teisėjų kolegija pažymi, kad dalies, įeinančios į bendrąją dalinę nuosavybę, pardavimas gaunant tokios dalies kainą ir atsidalijimas iš bendrosios dalinės nuosavybės gaunant tokios dalies vertę atitinkančią kompensaciją pinigais yra ne tik pagal įgyvendinimo tvarką iš esmės skirtingos, savarankiškos įstatyme nustatytos ir todėl nekvestionuotinos bendraturčių, turinčių bendrąją dalinę nuosavybę, teisės. Bendraturčio teisė reikalauti atidalyti jo dalį iš bendrosios dalinės nuosavybės negali būti aiškinama kaip reiškianti, jog, kitam bendraturčiui pageidaujant po atidalijimo gauti bendrosios dalinės nuosavybės teisės objektą natūra, bet nesutinkant mokėti kompensacijos, pageidaujantis atsidalyti savo dalį iš bendrosios dalinės nuosavybės bendraturtis netenka šios teisės, todėl turi galimybę tik ją parduoti. Nagrinėjamos bylos aspektu esminis teisės atsidalyti turimą dalį iš bendrosios dalinės nuosavybės ir teisės tokią dalį parduoti skirtumas pasireiškia ir tuo, kad už parduodamą bendrosios dalinės nuosavybės dalį sumokama kaina yra pardavėjo ir pirkėjo susitarimo rezultatas, o atsidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės atveju mokėtina dalies, įeinančios į bendrąją dalinę nuosavybę, vertę atitinkanti kompensacija pinigais yra nuo asmenų valios nepriklausantis fakto klausimas. Tokia kompensacija visais atvejais turi atitikti turto dalies, kurią po atidalijimo principus, tai reiškia, kad paprastai (pagal bendrąją taisyklę) kompensacija pinigais turi atitikti turto dalies, kurią po atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės gavo natūra kitas bendraturtis, rinkos vertę. Todėl CK 4.80 straipsnio 2 dalyje reglamentuota atidalijamam bendraturčiui mokama kompensacija pinigais turi būti aiškimama tiek kaip teisingas atlyginimas pinigais už jo iki atidalijimo turėtą bendrosios dalinės nuosavybės dalį, tiek kaip bendraturčio, kuris po atidalijimo tampa viso buvusio bendro turto savininku, teisingas atlyginimas pinigais už natūra po atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės igytąją turto dalį.
- 30. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad atidalijimo būdo priteisiant kompensaciją pinigais taikymo išimtinumą lemia Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintas nuosavybės neliečiamumo principas bei CK 4.93 straipsnyje nustatytos savininko teisių apsaugos garantijos, todėl, taikant šį atidalijimo būdą, būtina užtikrinti bendraturčių kaip turto savininkų interesus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-447-611/2016, 26 punktas).
- 31. Kasacinio teismo jurisprudencijoje nurodyta ir tai, kad atidalijimas priteisiant piniginę kompensaciją yra teisėtas ir nepažeidžia bendraturčių teisių tik tuo atveju, kai kompensacija atitinka tikrąją atidalijamos dalies vertę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-466/2008). Dėl to prieš atidalijamt bendraturčio dalį būtina išsiaiškinti, ar nėra ginčo dėl dalies dydžio, ir parinkti teisingą kompensacijos dydį. Paprastai kompensacija pripažįstama teisinga, jeigu ji atitinka daikto dalies rinkos vertę (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. lapkričio 11 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-7-466/2008; 2014 m. spalio 24 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-452/2014 ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką). Tais atvejais, kai atidalijama ne natūra, bet vienam (ar keliems) bendraturčiui sumokant kompensaciją, turi būti nustatyta bendrosios dalinės nuosavybės teise priklausančio daikto rinkos kaina bendrosios dalinės nuosavybės pasibaigimo metu ir pagal tai, atsižvelgiant į atidalijamo bendraturčio dalies dydį, apskaičiuojama jam priteistinos kompensacijos suma (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-403/2012).
- 32. Taigi, esminis reikalavimas nustatant kompensaciją (jos dydį), kai taikomas išimtinis, CK 4.80 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas, turto atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės būdas, kad ji būtų teisinga. Paprastai kompensacija gali būti pripažinta teisinga, jei ji atitinka daikto dalies, rinkos vertę. Tačiau pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką tai neeliminuoja teismo pareigos, atsižvelgiant į būtinumą užtikrinti bendraturčių, kaip turto savininkų, interesus, sprendžiant, kokia kompensacija konkrečiu atveju yra teisinga, atsižvelgti ir į kitus reikšmingus kriterijus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr.e3K-3-416-969/2017, 23 punktas).
- 33. Teisėjų kolegija pažymi, jog nagrinėjamoje byloje reikšminga aplinkybė, kad ieškovė, ieškiniu išdėstydama du alternatyvius reikalavimus, kuriais prašė teismo atidalyti jos turimą dalį iš bendrosios dalinės nuosavybės, priteisiant jai iš atsakovo kompensaciją pinigais, o atsakovui butą natūra arba priteisiant jai butą natūra, o atsakovui priteisiant iš jos kompensaciją pinigais, sutiko, kad iš jos atsakovui būtų priteista jo dalį, ieinančią į bendrąją dalinę nuosavybę, atitinkanti kompensacija, apskaičiuotina pagal buto rinkos kainą, jeigu teismas nuspręstų jos turimą dalį atidalyti iš bendrosios dalinės nuosavybės butą natūra priteisdamas jai, o atsakovui priteisdamas kompensaciją.
- 34. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, jog nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas atsižvelgė į kasacinio teismo išaiškinimus dėl teisingo kompensacijos dydžio nustatymo, kad tai, jog ieškovė bendrosios dalinės nuosavybės dalį, už kurią prašė priteisti kompensaciją, įgijo neatlygintinai, kad ją parduodama tretiesiems asmenims nebūtų gavusi daugiau nei 19 200 Eur, yra pagrindas priteisti kompensaciją, kuri n e atitiktų ieškovės dalį, įeinančią į bendrąją dalinę nuosavybė, atitinkančią ieškovei ir atsakovui bendrosios dalinės nuosavybės teise priklausančio buto rinkos vertę bendrosios dalinės nuosavybės pasibaigimo metu, o kurią sutinka mokėti atsakovas. Todėl teisėjų kolegija nusprendžia, kad yra pagrindas pakeisti bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus, padidinant ieškovei iš atsakovo priteistiną kompensaciją tiek, kad ji būtų lygi ieškovės dalį, įeinančią į bendrąją dalinę nuosavybę (55/100), atitinkančiai buto, priklausiusio ieškovei ir atsakovui bendrosios dalinės nuosavybės teise, rinkos vertei bendrosios dalinės nuosavybės pasibaigimo metu.
- 35. Kadangi nagrinėjamoje byloje nustatyta ir ieškovė neginčija, kad buto su rūsiu (duomenys neskelbtini), kuris iki atidalijimo bendrosios dalinės nuosavybės teise priklausė ieškovei ir atsakovui, rinkos vertė 62 200 Eur, ieškovės bendrosios dalinės nuosavybės dalis buvo 55/100, o atsakovo 45/100, bylą nagrinėjusių teismų procesiniai sprendimai keistini ieškovei priteistą iš atsakovo kompensaciją už atidalytą iš bendrosios dalinės nuosavybės ieškovės buto dalį padidinant iki 34 210 Eur (62 200 x 55 : 100 = 34 210).

- CPK 93 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš 36. antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Šiame straipsnyje išdėstytos taisyklės taikomos taip pat ir tam žyminiam mokeščiui, kurį šalys įmoka paduodamos apeliacinius ir kasacinius skundus, taip pat prašymus dėl proceso atnaujinimo (3 dalis). Jeigu apeliacinės instancijos teismas ar kasacinis teismas, neperduodamas bylos iš naujo nagrinėti, pakeičia teismo sprendimą arba priima naują sprendimą, jis atitinkamai pakeičia bylinėjimosi išlaidų paskirstymą (5 dalis).
- Pagal CPK 98 straipsnio 1, 2 dalis šaliai, kurios naudai priintas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas; dėl šių išlaidų atlyginimo priteisimo šalis teismui raštu pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindimu; šalies išlaidos, susijusios su advokato ar advokato padėjėjo pagalba, atsižvelgiant į konkrečios bylos sudėtingumą ir advokato ar advokato padėjėjo darbo ir laiko sąnaudas, yra priteisiamos ne didesnės, kaip yra nustatyta teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose rekomendacijose dėl užmokesčio dydžio.
- 38. Teisėjų kolegijai nusprendus pakeisti bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus, padidinant ieškovei iš atsakovo priteistą kompensaciją, perskirstytinos šalių bylinėjimosi išlaidos, turėtos pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, taip pat paskirstytinos kasaciniame teisme turėtos bylinėjimosi išlaidos.
- Pirmosios instancijos teisme ieškovė, teikdama ieškinį, sumokėjo 75 Eur žyminio mokesčio, turėjo 1000 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti, taip pat sumokėjo 400 Eur už ekspertizę. Atsakovas pirmosios instancijos teisme turėjo 1480 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti. Abiejų šalių turėtų išlaidų advokato pagalbai apmokėti dydis atitinka teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio reikalavimus. Ieškiniu ieškovė prašė pirmosios instancijos teismo priteisti jai iš atsakovo 34 650 Eur kompensaciją už atidalijamas 55/100 dalis buto su rūsiu (duomenys neskelbtini), nustatant, kad nurodytas turtas nuosavybės teise atitenka atsakovui. Minėta, pirmosios instancijos teismas tenkino dalį šio reikalavimo – priteisė ieškovei iš atsakovo 23 893 Eur kompensaciją, o apeliacinės instancijos teismas paliko nepakeistą pirmosios instancijos teismo sprendimą. Teisėjų kolegijai nusprendus pakeisti bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus, padidinant ieškovei priteistą iš atsakovo 23 893 Eur kompensaciją iki 34 210 Eur, laikytina, kad yra tenkinama 99 proc. jos reikalavimo. Dėl šios priežasties ieškovei priteistinas iš atsakovo 99 proc. jos pirmosios instancijos teisme turėtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimas, o atsakovui – 1 proc. (atmesta ieškovės reikalavimo dalis) jo patirtų pirmosios instancijos teisme bylinėjimosi išlaidų atlyginimas (CPK 93 straipsnio 1 dalis). Taigi atsižvelgdama į tai, kas nurodyta, teisėjų kolegija nusprendžia priteisti ieškovei iš atsakovo 99 proc. jos turėtų 1475 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, t. y. 1460,25 Eur, o atsakovui – 1 proc. jo turėtų pirmosios instancijos teisme 1480 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, t. y. 14,80 Eur.
- Ieškovė, teikdama apeliacinį skundą, sumokėjo 75 Eur žyminio mokesčio ir nors prašė priteisti iš atsakovo išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimą, duomenų apie šias turėtas išlaidas CPK 98 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka nepateikė. Atsakovas apeliacinės irstancijos teisme turėjo 700 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti, kurių dydis atitinka teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio 8.11 punkto reikalavimus. Ieškovė apeliacine tvarka skundė pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria nuspręsta atmesti ieškinio reikalavimą priteisti jai iš atsakovo 10 757 Eur (ginčo suma). Išnagrinėjus bylą kasacine tvarka ir padidinus ieškovei priteistą sumą 10 317 Eur suma, darytina išvada, kad ieškovės apeliacinis skundas patenkintas 96 proc. Dėl to ieškovei iš atsakovo priteistina 72 Eur žyminio mokesčio, sumokėto paduodant apeliacinį skundą, o atsakovui priteistina iš ieškovės 4 proc. išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimo, t. y. 28 Eur.
- Atlikus vienarūšių sumų tarpusavio įskaitymą, ieškovei iš atsakovo priteisiamas 1489,45 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, atlyginimas
- Ieškovė, teikdama kasacinį skundą, sumokėjo 75 Eur žyminio mokesčio ir turėjo 600 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti, kurių dydis atitinka teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio 8.12 punkto reikalavimus. Atsakovo atsiliepimas į kasacinį skundą CPK 351 straipsnyje nustatyta tvarka nepateiktas. Ieškovė kasacine tvarka apskundė apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį, kuria palikta nepakeista pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis atmesti ieškinio reikalavimą priteisti jai iš atsakovo 10 757 Eur (ginčo suma). Pagal tuos pačius nutarties 40 punkte nurodytus argumentus laikytina, kad kasacinis skundas patenkintas 96 proc. Dėl šios priežasties ieškovei iš atsakovo priteistina 72 Eur žyminio mokesčio ir 576 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimo, iš viso 648 Eur.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 2 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. lapkričio 3 d. nutartį pakeisti ir jos rezoliucinę dalį išdėstyti taip: "Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. rugpjūčio 13 d. sprendimą pakeisti.

Priteisti ieškovei A. B. (a. k. (duomenys neskelbtini) iš atsakovo J. Š. (a. k. (duomenys neskelbtini) 34 210 (trisdešimt keturių tūkstančių dviejų šimtų dešimties) Eur kompensaciją už ieškovės A. B. atidalijamas 55/100 (penkiasdešimt penkias šimtąsias) dalis buto su rūsiu (duomenys neskelbtini), nustatant, kad po atidalijimo visas butas su rūsiu (duomenys neskelbtini), nuosavybės teise atitenka atsakovui J. Š. (a. k. (duomenys neskelbtini).

Kita ieškovės A. B. ieškinio dalį atmesti.

Priteisti ieškovei A. B. (a. k. (duomenys neskelbtini) iš atsakovo J. Š. (a. k. (duomenys neskelbtini) 1489,45 Eur (vieną tūstantį keturis šimtus aštuoniasdešimt devynis Eur 45 ct) bylinėjimosi išlaidų, patirtų pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, atlyginimo."

Priteisti ieškovei A. B. (a. k. (duomenys neskelbtini) iš atsakovo J. Š. (a. k. (duomenys neskelbtini) 648 (šešis šimtus keturiasdešimt

aštuonis) Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Artūras Driukas

Algirdas Taminskas

Dalia Vasarienė